

NÁTTÚRUSTOFA
Norðurlands vestra

Austara Eylendið og Friðlandið við
Borgarskóga og Miklavatn - Skýrsla
landvarðar sumarið 2008

Þórdís Vilhelmína Bragadóttir

NNV-2008-004
September 2008

Skýrsla landvarðar

**Austara Eylendið og friðlandið við
Borgarskóga og Miklavatn
Sumarið 2008**

Landvörður: Þórdís Vilhelmína Bragadóttir
thordis@nnv.is

INNGANGUR	2
ÁSTAND FRÍÐLANDS	2
AÐSTAÐA	3
BÍLA- OG TÆKJAMÁL	3
VINNUTÍMI	3
HELSTU VERK	3
HELINGJATALNINGAR	3
VÖKTUN	3
SNIÐTALNING Í BORGARSKÓGUM	4
SNIÐTALNING VIÐ GARÐSVATN	5
ANNAÐ	5
TILLAGA AÐ ÚRBÓTUM OG VERKEFNUM FYRIR NÆSTU ÁR	5
AUGLÝSINGAR	5
RUSLATÍNSLA	6
GIRÐINGAR	6
RANNSÓKNAVERKEFNI	6
MINKAR OG TÓFUR	7
FUGLASKILTÍ-VIÐHALD	8
GÖNGUFERÐIR	8
FUGLASKOÐUNARSKÝLI	9
MERKINGAR	9
LOKAORÐ	10

Inngangur

Undirrituð starfaði sem landvörður, sumarið 2008, í Austara Eylendinu og friðlandinu við Miklavatn og Borgarskóga. Er þetta þriðja sumarið sem ég starfa sem landvörður á þessum svæðum en hef auk þess unnið við ýmsar rannsóknir á svæðunum fyrir Náttúrustofu Norðurlands vestra áður en byrjað var að ráða landvörð fyrir þau.

Ástand friðlands

Ástand lands var nokkuð gott í byrjun sumars. Það landsvæði sem fellur undir Austara Eylendið og friðlandið við Miklavatn og Borgarskóga (myndir 1 og 2) er mest allt í einkaeigu. Landeigendur nýta svæðin einkum til beitar. Einu mannvirkin sem eru á svæðunum eru girðingar sem eru í umsjá landeigenda og skilti með upplýsingum um friðlandið við Miklavatn og Borgarskóga við jaðar friðlandsins auk upplýsingaskilta um fuglalíf 4 svæða í nágrenni þess.

Girðingarnar sem urðu á vegi mínum voru flestar í góðu ástandi en sumar hafa misst hlutverk sitt og því ekki haldið við. Girðingar eru í eigu landeigenda og sjá þeir um að halda þeim við eftir því sem við á. Þau skilti sem tengjast svæðinu voru í góðu ásigkomulagi í júní en í lok sumars kom í ljós að festingar á skilti með upplýsingum um fuglalíf við Garðsvatn voru skemmdar.

Mynd 1: Mólendi í Borgarskógum. Mynd Þórdís Vilhelmína Bragadóttir

Aðstaða

Náttúrustofa Norðulands vestra lagði til skrifborðsaðstöðu ásamt aðgangi að tölvu og interneti. Þar sem ég er búsett á Sauðárkrók sem er í næsta nágrenni við svæðin þá bjó ég í eigin húsnæði allan ráðningartímann.

Bíla- og tækjamál

Til að komast ferða minna í tengslum við starfið hafði ég bifreið náttúrustofunar, sem er Toyota Hilux, til afnota. Auk þess lagði stofan til sjónauka og fjarsjá. Sigurður Guðjónsson í Borgargerði lánaði bát svo hægt væri að komast í Borgarskóga í tengslum við talningar á svæðinu.

Vinnutími

Vegna anna í skóla var ráðningartími minn annar en undanfarin ár. Hóf ég störf 1. júní í stað 1. maí árið áður og vann í 3 mánuði. Vann ég alla virka daga en átti frí um helgar nema upp kæmu verkefni sem varð að leysa á þeim tíma.

Helstu verk

Áframhald var á nokkrum verkefnum fyrri ára. Ný verkefni bættust auk þess við.

Helsingjatalningar

Talningar fóru fram á helsingjum 7. maí. Fóru talningarnar fram í innanverðum Skagafirði og Hjaltadal. Einhvað var um helsingja innan friðlandsins og Austara Eylendisins og í næsta nágrenni við svæðin. Sækja fuglarnir einkum í graslendi við bakka Héraðsvatnanna og annara straumvatna á svæðinu. Sáust yfir 16 þúsund fuglar í innanverðum firðinum.

Skýrslu með niðurstöðum talninga verður skilað til náttúrustofunar þegar hún verður til.

Vöktun

Fuglatalningar fóru fram á vötnum í nágrenni við og innan Austara Eylendisins og friðlandsins við Miklavatn og Borgarskóga. Var talið tvisvar á vötnunum, 3. júní og 30.-31. júlí. Alls sáust 28 tegundir fugla í talningunum, 27 í júní og 23 í júlí.

Í júní sáust flestar tegundir við Miklavatn og Tjarnartjörn 15 talsins. Færri fuglar sáust við vorathuganirnar í ár en á undanförunum árum. Líklega hefur dagsetning talninga einhver áhrif en þær fóru fram viku seinna en undanfarin ár. Flestir fuglar sáust við Miklavatn en næst flestar við Garðsvatn. Skúfönd var algengasta tegundin og sást hún jafnframt á öllum svæðunum nema einu.

Í júlí sáust flestar tegundir við Garðsvatn og Tjarnartjörn, 14 talsins. Fleiri fuglar sáust í ár en í fyrra. Líklegt er að þar spili góðar talningaraðstæður á Miklavatni stórt hlutverk. Voru aðstæður til talninga á vatninu mjög hagstæðar, veðurfarslega séð, sem gerist ekki oft. Flestir fuglarnir sem sáust voru jafnframt við Miklavatn. Grágæs var algengasta tegundin þrátt fyrir að hafa aðeins sést á 4 svæðum, meirihlutinn við Miklavatn. Álft var sú tegund sem sást á flestum svæðana eða 10 en hún var næst algengasta tegundin. Fuglar með unga sáust á 11 svæðum af 14. Flestar tegundir með unga sáust við Garðsvatn, 9 talsins en þar sáust jafnframt flestir ungarnir. Álftir með unga sáust á flestum svæðum, 6 talsins. Mest sást af sílamáfsungum og voru þeir flest allir við Tjarnartjörn.

Skýrslu með niðurstöðum talninga var skilað til náttúrustofunar.

Sniðtalning í Borgarskógum

Sniðtalningar í Borgarskógum (myndir 1 og 2) frá árinu 2003 voru endurteknaðar 12. júní. Sáust 20 tegundir. Þá fundust ummerki um tófur en þær hafa komið sér fyrir í tóftum í Pyttgerði.

Mynd 2: Horft eftir skurðbörmum nyrsta skurðarins í Borgarskógum. Mynd Þórdís Vilhelmína Bragadóttir

Búið er að grófvinnna niðurstöður talningana en ekki gafst tími til að klára úrvinnslu gagna og skrifa skýrslu áður en sumri lauk. Skýrslu með niðurstöðum talningana verður skilað til náttúrustofu þegar hún verður til.

Sniðtalning við Garðsvatn

Í sniðtalningum við Garðsvatn sáust 15 tegundir fugla. Talið var á tveimur svæðum, á valllendi norðan og austan við Garðsvatn og í votlendi sunnan vatnsins. Búið er að grófvinnna niðurstöður talningana. Þegar þetta er skrifað er skýrsluskrifum ekki lokið en skýrsluni verður skilað til náttúrustofnu þegar hún er til.

Annað

Önnur verkefni voru meðal annars aðstoð við krufningar á ísbjörnum, þáttaka í ísbjarnakönnunarflugi yfir Skagann, sýnum var safnað úr helsingjum og öndum vegna fuglaflensu, andarungi sem birtist á leikskóla í bænum var fluttur í heimkynni sem áttu betur við hann (Áshildarholtsvatn), Þýskir landfræðistúdentar á ferð um landið fengu fræðslu um fuglalíf í Skagafirði auk þess sem ýmis önnur smærri verkefni komu upp.

Tillaga að úrbótum og verkefnum fyrir næstu ár

Auglýsingar

Ljóst er að ekki vita margir ferðamenn af því að landvörður sé í Skagafirði. Hvað þá hvar hann er staðsettur. Til að bæta úr þessu væri möguleiki á að setja upp tilkynningar í upplýsingamiðstöðum í Skagafirði um hvar hann er staðsettur og hvernig er hægt að komast í samband við hann. Venjan hefur verið sú að ég hef látið starfsfólk upplýsingamiðstöðvanna í Skagafirði vita í upphafi hvers sumars hvernig hægt sé að ná sambandi við mig en hingað til hefur engin gert það.

Þeir sem fara ekki í upplýsingamiðstöðvar en ramba á svæðin vita heldur ekki að landvörður sé starfandi fyrir þau né hvar hann heldur til því engar upplýsingar er að finna á jöðrum svæðana eða neinstaðar að landvörður starfi fyrir svæðin. Ætti því að skoða það að setja upp lítil skilti við innkomuna að svæðunum og við fuglaskoðunarstaði hvar landvörðurinn hefur aðstöðu svo fólk geti leitað til hans ef nánari upplýsinga um svæðin

sé óskað. Væri hægt að hafa skiltið uppi við yfir þá mánuði sem landvörður fyrir svæðin er starfandi

Ruslatínsla

Almennt er svæðið mjög snyrtilegt. Svæðið sunnan Garðsvatns þarfnast þó ruslatínslu þar sem plast marar í hálfukafi í tjörnunum ásamt nokkrum bárujárnsplötum. Erfitt er fyrir eina manneskju að sjá um tísluna þar sem vaða þarf út í tjarnirnar í vöðlum og rífa plastið upp og bera upp á veg. Svæðið er auk þess í einkaeigu og þarf því samþykki landeigenda. Sama á við um svæðið í Borgarskógum, þar hefur safnast saman í gegnum árin smárusl sem hefur borist þangað með vatni og vindum. Ekki ber mikið á því fyrr en komið er að því og sést það oft á tíðum ekki úr mikilli fjarlægð.

Girðingar

Víða innan svæðana eru girðingar sem afmarka beitarhólf og landareignir. Þessum girðingum er flestum haldið vel við. Nokkrar eru þó hættar að gegna sínu hlutverki og er ekki haldið við. Aflóga girðingar skapa slyshættu bæði fyrir menn og skepnur sem þarna eru á ferð. Þyrfti því að beina því til landeigenda að huga að þessum girðingum og fjarlægja þær sem hættar eru að gegna sínu hlutverki.

Rannsóknaverkefni

Áframhald verður á vöktun fuglalífs við helstu vötn og tjarnir á óshólmarsvæði Héraðsvatnana næstu árin. Bæðið er eftir að mörk Austara Eylendisins séu ákvörðuð með að fara í frekari rannsóknir á þéttleika mælingar á mófuglum innan þess.

Komið hafa upp hugmyndir með að mæla þéttleika sílamáfsvarps á svæðinu milli Alexandersflugvallar og Sjávarborgar en í talningu sem fór fram í júlí síðast 66 ungar við Tjarnartjörn sem er mikil fjölgun miðað við árið á undan. Stendur til að fara í þá athugun á næsta ári.

Á næsta ári stendur einnig til að fara í hreiðurleit í Borgarskógum. Í kjölfar þess að varp virðist hafa misfarist 2 ár í röð er forvitnilegt að komast að því hvort andfuglar reyni varp innan svæðisins og hreiðrin séu rænd (tófur, minkur, sílamáfar, o.s.frv.), hvort fuglarnir hafi fært sig um set eða hvort einhvað annað valdi varpbrestinum. Í hólmunum rétt við

Borgarskóga er æðarvarp og hefur það ekki brugðist að sögn ábúenda. Gæti því verið sniðugt að kanna hólmana aðeins betur.

Minkar og tófur

Greni í ábúð fannst í tóftum eyðibýlisins Pyttgerðis sem er sunnarlega í friðlandinu (myndir 3 og 4). Ekki er vitað hversu stór fjölskylda hafðist þar við þar sem ég hef ekkert frétt frá grenjaskyttuni sem falið var að vinna grenið. Líklegt er að tófurnar hafi haft mikið að segja um það að varp andfugla hafi brugðist í ár, frekari rannsóknir eru þó æskilegar. Er því lagt til að grenið verði vakt á næstu árum. Gæti komið til greina að fá minkaveiðimenn og grenjaskyttur til að fara um svæðið árlega til að leita að dýrum sem ella myndu valda miklum óskunda í varpinu. Hingað til hefur þetta strandað á því hver á að borga og þyrftu landeigendur, sveitarstjórn og Umhverfisstofnun að setjast niður og ræða þessi mál.

Mynd 3: Einn af mörgum grenismunnum í Pyttgerði. Eins og sjá má hefur þó nokkru magni af mold verið mokað úr göngunum. Mynd Þórdís Vilhelminna Bragadóttir

Mynd 4: Sýnishorn af fæðuleifum sem fundust við tóftirnar. Myndir Þórdís Vilhelminna Bragadóttir

Fuglaskilti-viðhald

Skilti sem sett var upp fyrir nokkrum árum með upplýsingum um fuglalíf við Garðsvatn var farið að láta á sjá þegar leið á haustið. Festingarnar sem festu sjálft skiltið við undirstöðurnar höfðu brotnað þar sem þær voru soðnar saman. (mynd 5) Var skiltið því farið að vega salt á undirstöðunum. Var haft samband við Vegagerðina sem ætlaði að láta líta á það.

Í kringum skiltið sást nokkuð af hófförum en hestar eru hafðir á beit á svæðinu. Er líklegt að þeir hafi verið að nudda sér upp við skiltið og festingarnar brotnað í kjölfarið. Gæti borgað sig að girða í kringum skiltið til að koma í veg fyrir að þetta komi fyrir aftur.

Mynd 5: Brotin festing á upplýsingaskilti um fuglalíf við Garðsvatn. Mynd Þórdís Vilhelminna Bragadóttir

Gönguferðir

Ekki hafa margir möguleika á að heimsækja stórann hluta af svæðunum. Héraðsvötnin umlykja margar þeirra eyja og hólma sem myndu teljast innan Austara Eylendisins og til að heimsækja sjálfa Borgarskógana þarf bát. Til viðbótar við þetta þá eru svæðin blaut og oft á tíðum erfið yfirferðar. Til þess að gefa fólki kost á að kynnst svæðunum yrði að bjóða upp á skipulagðar gönguferðir með leiðsögn utan þess tíma sem svæðin eru lokað fyrir umferð. Væri þá hægt að tengja ferðirnar fugla og plöntuskoðun.

Þetta er þó háð ýmsum afmörkum, hóparnir geta til dæmis ekki verið mjög stórir þegar Borgarskógar eru heimsóttir því ferja þarf allann mannskapin yfir á bát (sem þarf að fá að láni). Fáir vita af svæðunum (sem er reyndar kostur upp á hópastærð) og ferðirnar ekki

fyrir alla ef vaða þarf jökulár og flóa til að komast um. Ef boðið yrði upp á gönguferðir í framtíðinni myndu þær því verða stílaðar inn á heimafólk til að byrja með ef leyfir fæst frá landeigendum og tími gefst einhverntímann til að skipuleggja ferðirnar.

Fuglaskoðunarskýli

Fuglaskoðunarskýli laða að sér fuglaskoðara enda komast þeir þá nálægt fuglunum án þess að hafa áhrif á dreifingu og atferli fuglana. Við Garðsvatn og Áshildarholtsvatn væri til dæmis hægt að setja upp skýli. Á báðum stöðunum er fjölbreytt og auðugt fuglalíf. Áshildarholt er í næsta nágrenni við Sauðárkrók sem myndi laða að heimamenn í göngu og útreiðartúrum. Við Garðsvatn er aftur á móti hægt að hafa húsið staðsett mun hærra í landinu og útsýni yfir vatnið því betra. Þar þyrfti að vísu að gera ráðstafanir vegna hrossa sem þar eru fyrir en svæðið er nýtt sem beitarland af landeigenda.

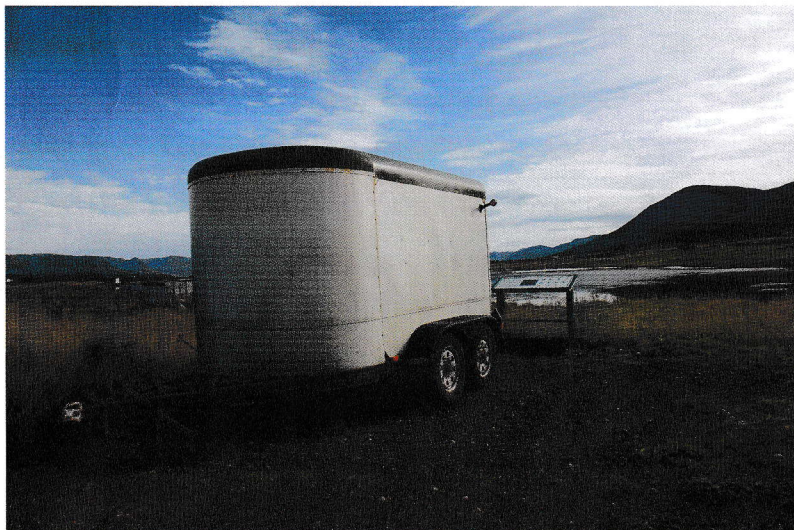
Merkingar

Merkingar við friðlandið við Miklavatn og Borgarskóga eru staðsettar við mörk friðlandsins og ekki sjáanlegar frá þjóðveginum. Minnkar það því ásókn ferðamanna í svæðið umtalsvert þar sem þeir vita ekki hvernig á að komast að friðlandinu eða að það sé til yfir höfuð. Sem er af hinu góða þar sem innan friðlandsins eru engar merktar gönguleiðir og aðgengi að svæðinu ótryggt fyrir þá sem ekki þekkja til.

Í stað þess að merkja friðlandið vel frá þjóðveginum er rétt að merkja jaðarsvæðin betur. Til dæmis með því að setja upp skilti við þjóðvegina sem gefa til kynna að þar sé að finna góðan útsýnisstað með tilliti til fuglalífs við þá staði þar sem upplýsingaskiltin um fuglalíf hafa verið sett upp (mynd 6). Stöðluð merki eru til hjá vegagerðinni en það sem vantar er frumkvæðið að þau verði sett upp.

Heimamenn vita flestir í dag hvar fuglaskiltin eru staðsett. Ferðamenn sem ekki hafa bæklinginn, sem auglýsir staðsetningu staðana, undir höndum vita ekki af þessum skiltum. Kemur þar til að ekki stoppa allir ferðamenn á þeim stöðum sem bæklingnum er dreift á og ekki skoða allir bæklingahrúguna sem er að finna á þeim stöðum sem þá er að finna. Fuglaskoðarar eru auk þess oft á ferðinni á öðrum tímum árs en hefðbundnir ferðamenn og eru því ekki á ferðini á „hefðbundnum sumarleyfistíma“ þegar

upplýsingamiðstöðvarnar eru starfræktar. Merkingar við þjóðveg myndu því hafa mikið að segja um kynningu á svæðunum.

Mynd 6: Þrátt fyrir að svæðin, þar sem skiltin eru, séu ekki vel merkt frá vegi kemur það ekki að sök þar sem stæðin við skiltin eru oft nýtt sem geymslustæði undir hestakerrur ekki bílastæði fyrir farartæki fuglaskoðara. Við þetta skilti er aðeins eitt bílastæði (sem kerran er í) en það sem virðist vera annað bílastæði er vegslóði að hliði við útihús. Mynd Þórdís Vilhelmína Bragadóttir.

Lokaorð

Nú þegar komin er reynsla á landvörð fyrir svæðin heldur verkefnunum áfram að fjölga. Stærstur hluti af vinnu minni á svæðunum felst í rannsóknum innan svæðana og vöktun á fuglalífi. Hugmyndir að rannsóknarverkefnum hlaðast upp og er nú svo að sumarið endist varla til að koma þeim öllum í verk og vinna úr niðurstöðunum.

Hversu margir ferðamenn og fuglaskoðarar heimsækja svæðin er ekki vitað með vissu. Svæðin eru víðfem og erfitt að komast að þeim fyrir ókunnuga nema þeir hafi kynnt sér málið. Fólk er því dreift um svæðin og stoppar stutt í flestum tilfellum. Mat á fjölda ferðamanna og fuglaskoðara er því erfitt. Líklegt er að þeir sem skoða svæðin viti ekki af tilvist landvarða fyrir þau þar sem engar upplýsingar eru á stöðum þar sem líklegt er að fólk komi við hvar landvörður hefur aðsetur. Þá eru líkurnar að ég rekist á einhvern á þessum stöðum litlar.

Líklegt er að flestir ferðamenn og fuglaskoðarar sem heimsækja Skagafjörð keyra í gegn án þess að vita af svæðunum, hvernig hægt sé að komast að þeim og landverðinum. Enda rak ég mig á það í vetur þegar ég tók landvarðanámsskeiðið að meira að segja starfandi

landverðir vissu varla af því að svæðin væru til, hvar þau eru og að það væri landvörður starfandi í kringum þau yfir sumarmánuðina. Bæklingur sem auglýsir staðsetningu upplýsingaskilta um fuglalíf er eina auglýsingin í kringum svæðin ásamt upplýsingum sem eru á heimasíðu Náttúrustofnunar og Umhverfisstofnunar.

Hafa ber í huga að ef tilvist svæðana yrði auglýst frekar er hættu á að ferðamannastraumur aukist, jafnvel utan opinbers starfstíma landvarðar. Yrði þá að ráðast í skipulagningu svæðisins áður en það yrði gert til að hlífa viðkvæmum svæðum og auka öryggi fólks. Of mikil straumur ferðamanna myndi auk þess eyðileggja fyrir fuglaskoðurum þar sem aukin mannfjöldi gæti haft áhrif á hegðun og dreifingu fuglana. Upplifun fuglaskoðarans myndi því verða önnur.

Náttúrustofa Norðurlands vestra

Adalgata 2, Pósthólf 112, 550 Sauðárkróki, Sími 453 7999, Fax 453 7998

Netfang nnv@nnv.is, Heimasíða <http://www.nnv.is>

Natural Research Centre, of North-western Iceland

Adalgata 2, P.O.Box 112, 550 Saudarkrokur, Tel. +354 453 7999, Fax +354 453 7998

E-mail nnv@nnv.is, Web page <http://www.nnv.is>